

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՎ ԻՐԱՎԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մարգարյան Աբգար

ՀՀ ՆԳՆ ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի

պետության և իրավունքի տեսության և սահմանադրական

իրավունքի ամբիոնի ավագ դասախոս,

ոստիկանության փոխգնդապետ

DOI: 10.63925/18294847-2025.19օր-09

Համառոտագիր: Գիտական հոգվածում քննարկվում են հարցադրումներ, որոնք վերաբերում են իրավագիտակցության հասկացությանը և էությանը, իրավունքի և իրավագիտակցության փոխկապակցվածությանը, ինչպես նաև իրավաստեղծման և իրավակիրառման գործընթացում իրավագիտակցության դերին և ազդեցությանը: Ավելին, իրավական նորմերի ստեղծումը նաև իրավագիտության շարունակական ներազդման արդյունք է: Իր հերթին իրավունքը, ներգործելով հասարակական, մասնագիտական և անհատական իրավագիտակցության վրա, ձևավորում է վարքաբանական և իրավաընկալման նորացված մոդել՝ դրանով նաև պայմանավորելով երկրում իրականացվող իրավական բարեփոխումների ընթացքը և արդյունքները:

Բանալի բառեր: Իրավունք, իրավագիտակցություն, փոխազդեցություն, հանրային կարծիք, հասարակական գիտակցություն, հասարակական հարաբերություններ, վարքագիծ:

Բոլոր ժամանակներում իրավունքի և իրավագիտակցության փոխազդեցության խնդրի ուսումնասիրումը, նրանց միասնության և տարբերության բացահայտումը սոցիալ-իրավական կյանքում եղել է արդիական: Դժվար է թերագնահատել յուրաքանչյուր անհատի՝ որպես սոցիալապես և քաղաքականապես ակտիվ անձի, ձևավորման գործում իրավունքի և իրավագիտակցության ունեցած կարևոր նշանակությունը՝ հիմնված ազատական-ժողովրդավարական արժեհամակարգի վրա: Մարդկային ձգտումները՝

ապրել և արարել քաղաքակիրթ և կանոնակարգված հասարակությունում, վաղուց հիմնավորել են այդ արժեքների ձևավորման գործընթացում իրավագիտակցության և իրավունքի ունեցած անգնահատելի դերը: Ե՛վ իրավագիտակցությունը, և՛ իրավունքը, անշուշտ, կարիք ունեն շարունակական կատարելագործման, զարգացման, գիտական վերլուծության և վերաարժևորման:

Ժամանակակից իրավունքի տեսությունը հրաժարվել է դիտարկել իրավական խնդիրները բացառապես ձևական-իրավաբանական շրջանակներում: Իրավունքի տեսությունն անհիշելի ժամանակներից իր հետաքրքրության ոլորտի մեջ է ներառել տարբեր գիտակցության ձևերի հետ իրավունքի ունեցած փոխազդեցության հիմնախնդիրները, որոնցից մեկը չափազանց սերտորեն է կապված իրավունքի հետ: Դա իրավագիտակցությունն է, որը շատ հաճախ նույնացվում է իրավունքի հետ:

Որպես հասարակական գիտակցության ձև կամ բնագավառ՝ իրավագիտակցությունն արտացոլում է իրավական իրականությունն իրավաբանական գիտելիքների և առհասարակ իրավունքի գնահատման միջոցով: Իրավունքի տեսության մեջ գոյություն ունեն տարբեր տեսակետներ իրավագիտակցության հասկացության սահմանման վերաբերյալ: Ե. Ա. Լուկաշևայի կարծիքով՝ իրավագիտակցությունը, «հայացքների, պատկերացումների, գաղափարների, հույզերի, տրամադրությունների ամբողջություն է, որոնք կանխորոշում են հասարակության մեջ որոշակիացված իրավակարգի ներդրման և գործողության անհրաժեշտության գիտակցումը»¹: Ըստ Ս.Ս. Ալեքսենի՝ իրավագիտակցությունը «հասարակական կյանքի սուբյեկտիվ ոլորտին առնչվող երևույթ է, որը շատ մոտ է իրավունքին և արտահայտում է մարդկանց վերաբերմունքն իրավունքի նկատմամբ»²: Ս.Ա. Կոմարովը նշում է, որ իրավագիտակցությունը «իրավունքի գիտակցումն է, մարդկանց պատկերացումների, զգացմունքների համահավաք արտահայտությունն է ինչպես գործող, այնպես էլ ցանկալի իրավունքի նկատմամբ»³: Ըստ պրոֆեսոր Վ.Ն. Խրուպանյուկի՝ «Իրավագիտակցությունը գաղափարների, հայացքների, ավանդույթների, ապրումների ամբողջություն է, որն արտահայտում է մարդկանց

¹ Տե՛ս **Лукашева Е. А.**, Социалистическое правосознание и законность, М.: Юрид. лит., էջ 17:

² Տե՛ս **Алексеев С. С.**, Теория права. — М.: Издание 2-е, переработанное и дополненное Издательство БЕК, 1995г., էջ 201:

³ Տե՛ս **Комаров С.А.** 1996, Общая теория государства и права, Курс лекций, издание 2-ое, исправленное и дополненное, Москва, «Манускрипт», էջ 237:

վերաբերմունքը հասարակական կյանքում իրավական երևույթների նկատմամբ»⁴: Ինչպես նշում է ակադեմիկոս Վ.Ս. Ներսիսյանցը՝ «Իրավագիտակցությունն իրավունքի՝ որպես սոցիալական իրականության առանձնահատուկ երևույթի գիտակցման ձև է»⁵: Հաշվի առնելով տարբեր հեղինակների կարծիքները և փորձելով համադրել դրանք՝ կարելի է իրավագիտակցությունը ներկայացնել որպես անհատների և խմբերի գիտելիքների, պատկերացումների, հույզերի, հայացքների և գնահատականների ամբողջություն, որն արտահայտում է մարդկանց վերաբերմունքը գործող և ցանկալի իրավունքի, դրա կիրառման և արտահայտման ձևերի նկատմամբ⁶:

Իրավունքի և իրավագիտակցության հարաբերակցության հարցում, կարծում ենք, նպատակահարմար չէ այս երևույթների ոչ նույնականացումը, ոչ էլ միմյանց հակադրումը: Վերջիններս սոցիալ-իրավական կյանքի տարբեր երևույթներ են, ուստի անհնար է խոսել իրավագիտակցության մասին իրավունքից դուրս, այնպես, ինչպես իրավունքի մասին՝ իրավագիտակցությունից դուրս: Իրավական նորմը, իրավահարաբերությունը, իրավագիտակցությունը փոխկապակցված երևույթներ են և պայմանավորում են միմյանց գոյությունը: Դժվար է չհամաձայնել այն տեսակետի հետ, որ իրավունքի և իրավագիտակցության հարաբերակցությունը դրսևորվում է փոխադարձաբար միմյանց վրա ազդելու և միմյանց գոյությունը հիմնավորելու մեջ, ինչի արդյունքում վերջիններիս միջև ծագում է հակադարձ կախվածություն: Ասվածի ապացույցն այն է, որ իրավական բարեփոխումները ժամանակի ընթացքում հանգեցնում են համապատասխան բովանդակային փոփոխությունների հասարակական իրավագիտակցության մեջ, և ճիշտ հակառակ գործընթացին ենք ականատես լինում, երբ բովանդակային փոփոխությունների են ընթարկվում իրավական նորմերը: Ակնհայտ է, որ, առանց իրավագիտակցության ակտիվ դերակատարության, իրավունքը չի կարող արդյունավետորեն ազդել հասարակական հարաբերությունների վրա: Այն ոչ միայն նախորդում է իրավական նորմերի ստեղծմանը, այլև ուղեկցում է վերջիններիս իրենց գործողության ողջ ընթացքում, անգամ նրանց ուժը կորցնելուց հետո: Առանձին անհատների իրավագիտակցության

⁴ Ст'ю Хропанюк В.Н., 1995, Теория государства и права, 2-е издание, дополненное, исправленное, под ред. профессора Стрекозова В.Г., Москва, «ДТД», էջ 203:

⁵ Ներսիսյանց Վ. Ս., Իրավունքի և պետության տեսություն, Վ. Ներսիսյանց.- Եր.: Նաիրի, 2001, էջ 91:

⁶ Ст'ю Պետության և իրավունքի տեսություն, Ուսումնական ձեռնարկ, Հեղ. Խումբ: Գիտ. Խմբ՝ Ա.

Ղամբարյան, Մ. Մուրադյան.-3-րդ լրամշակված հրատ., Երևան: Լուսաբաց հրատարակչատուն, 2018, էջ 282:

զարգացման մակարդակից, հասարակության իրավական մշակույթի որակից և այս սոցիալ-իրավական երևույթների հասունության աստիճանից է մեծապես կախված իրավունքի դերակատարությունը, ինչպես նաև իրավական կարգավորման մեխանիզմի արդյունավետությունը:

Իրավաստեղծման և իրավունքի իրացման գործընթացում իրավագիտակցության ունեցած ազդեցությունն ուղղակի վկայությունն է նրա, որ ոչ իրավունքը, և ոչ էլ իրավագիտակցությունը չեն կարող զարգանալ մեկուսի վիճակում: Օրենսդիրը, հասարակական հարաբերությունները բերելով իրավական կարգավորման դաշտ, դրանց հաղորդում է իրավական բնույթ, տալիս կոնկրետ ձև և բովանդակություն, ինչի արդյունքում էլ իրավական նորմերն ընկալվում են որպես պետական կամքի արտահայտություն: Օրենքի «ոգու» լիակատար համապատասխանությունը հանրային իրավագիտակցությանը գրեթե անհասանելի կատարելություն է: Հաճախ ստացվում է այնպես, որ հասարակական իրավագիտակցությունն է առաջ անցնում օրենսդրությունից՝ պահանջելով փոփոխել արդեն հնացած իրավական կարգավորումները, կամ օրենսդրությունն է համարվում առավել առաջադիմական՝ ի տարբերություն կարծրացած և չեզոք հանրային իրավագիտակցության: Պետությունը պետք է ձգտի լուծել նման հակասությունները՝ հօգուտ առաջադեմ հանրային իրավագիտակցության և այդպիսով ժամանակին արձագանքել հասարակության մեջ տեղի ունեցող փոփոխություններին:

Իրավաստեղծումը հատուկ գիտելիքներ և ունակություններ պահանջող ինտելեկտուալ գործունեություն է, որը կապված է իրավական նորմերի ստեղծման, փոփոխման կամ վերացման հետ: Իրավաստեղծ գործունեության անհրաժեշտությունը թելադրված է կարգավորման կարիք ունեցող հասարակական հարաբերությունների գոյության օբյեկտիվ պահանջով⁷: Իրավունքի ձևավորումը՝ որպես հատուկ մշատված իրավաստեղծման ընթացակարգ, իրենից ենթադրում է օրենսդրական նախագծերի մշակման հստակ արտահայտված փուլերի առկայություն, որոնց շարքում սկզբունքային կարևոր նշանակություն ունի քաղաքացիների և իրավակիրառողների կարծիքի նախնական ուսումնասիրությունը՝ հասարակական հարաբերությունների իրավական կարգավորման անհրաժեշտության վերաբերյալ: Ապագա նորմատիվ իրավական ակտի հայեցակարգի մշակումը պետք է համակարգված ձևով որոշակիացնի այդ ակտն

⁷ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 417:

ընդունելու նպատակները, խնդրիները, միջոցները, եղանակները և իրավական կարգավորման հնարավոր արդյունքները⁸: Այս նպատակին հասնելու համար պետությունը, իրավաստեղծ գործունեություն իրականացնելու իրավասությունը վերապահելով հանրային-իշխանական մարմիններին, բնավ չի զրկում հասարակական միավորումներին, քաղաքական կուսակցություններին և ոչ պետական այլ կառույցներին այս գործընթացին ներգրավված լինելու հնարավորությունից: Վերջիններս զգալի դերակատարում ունեն ինչպես իրավական ակտերի մշակման, հանրային լուսման և այլ քննարկումների, այնպես էլ իրավաստեղծ գործունեության առանձին բաղադրիչների նկատմամբ հասարակական վերահսկողություն իրականացնելու գործընթացներում:

Կարևորելով հանրային կարծիքի բացահայտման անհրաժեշտությունը, որը առկա հասարակական իրավագիտակցության դրսևորումն է, օրենսդիրը «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի կարգավորումներում անդրադառնում է հանրային քննարկումների ներկայացվող նախագծերին և այդ քննարկումներին ներկայացվող պահանջներին: Մասնավորապես 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ օրենսդրական ակտերի նախագծերը ենթակա են հանրային քննարկման՝ բացառությամբ միջազգային պայմանագրի վավերացման (դրան միանալու) մասին օրենքի նախագծի: Այլ նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերը հանրային քննարկման կարող են դրվել նախագիծը մշակող կամ այն ընդունող մարմնի նախաձեռնությամբ: Ինչ վերաբերում է 4-րդ հոդվածին, ապա այն կարգավորում է հանրային քննարկումների կազմակերպմանն ու անցկացմանը ներկայացվող պահանջները⁹: Հանրային կարծիքի բացահայտման հարցում անգնահատելի է հանրաքվեի՝ որպես ժողովրդաիշխանության իրացման ձևի, դերակատարությունը: Վերջինիս ներքո ընդունված է հասկանալ Սահմանադրությամբ կամ օրենքով քվեարկության համար չարգելված հանրային կարևորագույն նշանակություն ունեցող հարցերով քաղաքացիների կամ համայնքի բնակչության՝ քվեարկության եղանակով անմիջական կամարտահայտություն, որի արդյունքները պետք է կանխորոշեն պետության քաղաքականության հիմնարար ուղղությունները և հնարավորինս երաշխավորեն հանրային իշխանության իրացման կայունություն և

⁸ Տե՛ս Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. **Н. И. Матузова и А. В. Малько**. – М.: Юрист, 1997, էջ 566:

⁹ Տե՛ս «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենք, 21.03.2018, ՀՕ-180-Ն:

կանխատեսելիություն¹⁰: Բոլոր այն դեպքում, երբ իրավաստեղծման գործընթացն իրականացվում է մեխանիկորեն կամ նպատակ է հետապնդում արտահայտել հասարակության որոշ խմբերի կամ քաղաքական ուժի նեղ, անձնավորված շահերը, ապա նման իրավական նորմերը հակասության մեջ են մտնում հանրային իրավագիտակցություն հետ: Նման իրավիճակում հաճախ պարզվում է, որ իրավական նորմը չի կատարում իր բուն գործառույթը, անարդյունավետ է, իսկ դրա իրականացումը՝ խնդրահարույց:

Ժամանակակից կյանքի բնութագրական գծերից է այն, որ տարբեր անհատներ և սոցիալական խմբեր կարող են ունենալ իրարից սկզբունքորեն տարբերվող շահեր, հետաքրքրություններ և պահանջմունքներ, ինչն էլ իր հերթին պայմանավորում է մարդկանց ոչ միատեսակ վերաբերմունքն ամենատարբեր հասարակական երևույթների, այդ թվում՝ իրավական իրականության և իրավաբանական գործունեության նկատմամբ: Իրավագիտակցության ազդեցությունը տեսանելի է իրավունքի իրացման գործընթացում՝ մեծամասամբ պայմանավորելով մարդկանց վարքագծի իրավաչափ և ոչ իրավաչափ տարբերակների ընտրությունը: Անհատների և խմբերի իրավագիտակցությունը ոչ միայն ուղղորդում, այլև կարգավորում է անձանց վարքագիծը՝ հիմնված իրականության ճանաչման և օբյեկտիվ գնահատման վրա, որն էլ իր հերթին արտահայտվում է իրավունքի պահպանման, իրավունքի կատարման և իրավունքի օգտագործման ձևերում:

Ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ իրավագիտակցությունը կարևոր դեր ունի նաև իրավասու մարմինների և պաշտոնատար անձանց իշխանական գործունեության արդյունք հանդիսացող իրավակիրառման գործընթացում, որտեղ առաջնային են դառնում մասնագիտական իրավագիտակցության առկա որակները: Դժվար է պատկերացնել իրավական նորմի կիրառման այնպիսի դեպքեր, երբ այն կարող է տեղի ունենալ դատավորի, դատախազի, քննիչի կամ այլ իրավասու սուբյեկտի իրավագիտակցությունից դուրս: Իրավասու անձը, նախքան իրավունքի կիրառմանն անցնելը, նախ պետք է պարզի, վերլուծի և հասկանա իրավական նորմի իմաստը, պահանջները և կիրառելիության սահմանները: Ակնհայտ է, որ, առանց զարգացած իրավագիտակցության, հնարավոր չէ հասնել ցանկալի արդյունքի: Իրավագիտակցության վրա է հիմնված նաև ցանկացած վարույթային գործի լուծման համար անհրաժեշտ ապացույցների գնահատումը: Հաշվի

¹⁰ Տե՛ս **Մարանդյան Ռ. Ռ.**, Հանրաքվեն որպես ժողովրդաիշխանության իրացման ձև Հայաստանի Հանրապետությունում: Մենագրություն - Եր.:«ԹԱՍԿ» ՍՊԸ, 2019.- էջ 164:

առնելով այս հանգամանքը՝ ՀՀ դատական օրենսգրքի սահմանադրական օրենքի 7-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ դատարանը գործը կամ հարցը քննում և լուծում է Սահմանադրությանը և օրենքին համապատասխան՝ գործի հանգամանքները գնահատելով իր ներքին համոզմամբ¹¹: Իրավագիտակցության դերակատարությունը հատկապես կարևորվում է վարության գործերի քննության արդյունքում որոշում կայացնելիս: Մասնավորապես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի «Պատիժ նշանակելու ընդհանուր սկզբունքները» վերտառությամբ 69-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ պատժի տեսակը և չափը որոշվում են հանցագործությամբ պատճառված վնասի բնույթով և չափով, հանցագործության եղանակով, տեղով, ժամանակով, հանցագործության շարժառիթներով և նպատակներով, դիտավորության կամ անզգուշության տեսակով, պատասխանատվությունը և պատիժը մեղմացնող ու ծանրացնող հանգամանքներով, ինչպես նաև նշանակվող պատժի՝ հանցավորի վերասոցիալականացման և իրավահպատակ վարքագծի ձևավորման գործընթացի ու նրա ընտանիքի կենսապայմանների վրա ազդեցությամբ¹²:

Որպես օրենսդրության մեջ առկա իրավական բացերի լրացման արդյունավետ միջոց՝ ընդունված է համարել օրենքի կամ իրավունքի անալոգիան, որը, ինչպես հասկանում ենք, չի կարող տեղի ունենալ առանց իրավագիտակցության ազդեցության: Այսպես, ըստ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի՝ եթե օրենսդրության մեջ բացակայում է կոնկրետ հասարակական հարաբերությունը կարգավորող իրավական նորմը, սակայն օրենսդրությամբ սահմանված է համանման հարաբերությունները կարգավորող այլ իրավական նորմ, ապա այդպիսի հարաբերությունների նկատմամբ (եթե դա չի հակասում դրանց էությանը) կիրառվում են համանման հարաբերություններ կարգավորող իրավական նորմերը (օրենքի անալոգիա): Օրենսդրության մեջ կոնկրետ հասարակական հարաբերությունը կարգավորող իրավական նորմի բացակայության և օրենքի անալոգիայի կիրառման անհնարինության դեպքում այդպիսի հարաբերությունների նկատմամբ կիրառվում են իրավունքի տվյալ ճյուղի սկզբունքները կամ տվյալ իրավահարաբերության էությանը

¹¹ Տե՛ս «ՀՀ Դատական օրենսգրք», ՀՀ սահմանադրական օրենք, 07.02.2018, ՀՕ-95-Ն:

¹² Տե՛ս «ՀՀ Քրեական օրենսգրք», ՀՀ օրենք, 05.05.2021, ՀՕ-199-Ն:

համապատասխան իրավունքի ընդհանուր սկզբունքները (իրավունքի անալոգիա)¹³: Վերոգրյալից պարզ է դառնում, որ իրավունքի անալոգիան, ի տարբերություն օրենքի անալոգիայի, իրավակիրառ մարմնից պահանջում է ավելի բարձր որակավորում, իրավագիտակցության ավելի բարձր աստիճան և տեսագործնական իրավամտաճողություն¹⁴:

Հասարակական կյանքում կան վարքագծային դրսևորումներ, որոնց սուբյեկտների իրավամտաճողության առանցքը կազմում է այն գաղափարը, որ նպատակի «արդարացի» լինելը ոչ միայն չպետք է հանգեցնի դրանց անպատժելիության, այլև լինի խրախուսելի: Որպես առավել տեսանելի օրինակներ՝ կարելի է ներկայացնել «վենդետայի՝ արյան վրեժ» կամ «աղջիկ փախցնելու» վարքագծային դրսևորումները: Չանդրադառնալով հիշյալ արարքների «արդարացված» կամ բարոյապես հիմնավորված լինելուն՝ նշենք, որ քաղաքակիրթ հասարակությունը և պետությունն իրավական միջոցներով արդեն տևական ժամանակ պայքարում են վերջիններիս դեմ: Ուստի, հաշվի առնելով իրականության մեջ նմանատիպ արարքների աստիճանաբար նվազման միտումները՝ վստահաբար կարելի է ասել, որ իրավունքը՝ իր դաստիարակչական ներուժով և ունեցած ազդեցությամբ, հասել է հանրային և անհատական իրավագիտակցության վերափմաստավորմանը, ինչն էլ իր հերթին ուղղակի վկայությունն է իրավունքի իրավագիտակցության նկատմամբ ունեցած ներգործության:

Ամփոփելով՝ կարելի է փաստել, որ իրավունքի և իրավագիտակցության փոխկապակցվածությունը նման է յուրատեսակ և անվերջանալի շրջափուլի, երբ պատմական զարգացման որոշակի էտապում իրավագիտակցության ազդեցությամբ ստեղծվում են իրավունքի դրսևորումն համարվող իրավական նորմերը: Իր հերթին իրավունքն իրավական կարգավորման գործառույթի միջոցով ժամանակի ընթացքում սկսում է ներգործել հասարակական, մասնագիտական և անհատական իրավագիտակցության նկատմամբ՝ պայմանավորելով երկրում իրականացվող իրավական բարեփոխումների ընթացքը և արդյունքները:

¹³ Տե՛ս «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենք, 21.03.2018. ՀՕ-180-Ն:

¹⁴ Տե՛ս՝ Պետության և իրավունքի տեսություն, Ուսումնական ձեռնարկ, Հեղ. Խումբ; Գիտ. Խմբ՝ Ա.

Ղամբարյան, Մ. Մուրադյան...3-րդ լրամշակված հրատ.- Երևան: Լուսաբաց հրատարակչատուն, 2018, էջ 502:

ВЗАИМОВЛИЯНИЕ ПРАВА И ПРАВОСОЗНАНИЕ

Маргарян Абгар

Старший преподаватель кафедры теории государства

и права и конституционного права Академии

Образовательного комплекса полиции МВД

Республики Армения, подполковник полиции

Аннотация. В научной статье рассматриваются вопросы, связанные с понятием и сущностью правосознания, взаимозависимостью права и правосознания, а также ролью и влиянием правосознания в процессе правотворчества и правоприменения. Более того, создание правовых норм является ещё и результатом постоянного воздействия правосознания. В свою очередь, право, воздействуя на общественное, профессиональное и индивидуальное правосознание, формирует обновлённую модель поведения и правовосприятия, тем самым также определяя ход и результаты реализуемых в стране правовых реформ.

Ключевые слова: Право, правосознание, взаимодействие, общественное мнение, общественное сознание, общественные отношения, поведение.

THE MUTUAL INFLUENCE OF LAW AND LEGAL CONSCIOUSNESS

Margaryan Abgar

*Senior Lecturer at the Chair of theory of state and
law in the Academy of Police Educational
Complex of the MIA of RA,
Police Lieutenant Colonel*

Abstract. This scientific article discusses issues related to the concept and essence of legal consciousness, the interdependence of law and legal consciousness, as well as the role and influence of legal consciousness in the process of lawmaking and law enforcement. Moreover, the creation of legal norms is also the result of the constant influence of legal awareness. In turn, law, influencing public, professional and individual legal consciousness, forms an updated model of behavior and legal perception, thereby also determining the course and results of legal reforms implemented in the country.

Keywords: Law, legal consciousness, interaction, public opinion, public consciousness, social relations, behavior.

Հոդվածը գրախոսվել է՝ 04.10. 2024թ.
Ներկայացվել է տպագրության՝ 18.10.2024թ.